

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุ
บ้านวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

Participatory Action Research for Supporting the Career Development of
the elderly at Wan-Itok Village, Bang Rakam District, Phitsanulok Province

เมทธิณี เหมือนเพชร¹ อิศารัตน์ อุตุ้ม² นนทชา ชัยทวีชานันท์³ อรรถพล วงศ์ชัย⁴ พิงรัก รริยะชัน⁵

^{1,2,3,4}มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000

*E-mail: maytineemueanphet@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ บ้านวังอิทก หมู่ที่ 3 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก และ 2) เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุของบ้านวังอิทก 3) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุบ้านวังอิทก หมู่ที่ 3 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก 4) เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วม ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใช้เครื่องมือการวิจัยคือ แบบสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายเป็นการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้สูงอายุในพื้นที่ จำนวน 39 คน รวมทั้ง ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 4 คน รวม 43 คน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้สูงอายุไม่สามารถทำงานหารายได้จากแหล่งงานต่างๆได้เนื่องจากเป็นงานรับจ้างที่ต้องใช้แรงงานและต้องออกไปทำงานภายนอกชุมชน ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีรายได้จากอาชีพรับจ้างเล็กๆน้อยๆจากการจ้างงานของลูกหลาน 2) ผู้สูงอายุภายในชุมชนไม่มีอาชีพที่เหมาะสมกับความต้องการผู้สูงอายุจึงต้องการที่จะมีอาชีพเสริมที่สามารถทำได้ที่บ้าน และต้องการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว 3) คณะผู้วิจัยและผู้สูงอายุได้จัดทำโครงการภูมิปัญญาแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารจากปลา (ปลาต้ม) ตามความต้องการของชุมชน 4) การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพสามารถเริ่มจากการแสวงหาความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมายโดยเริ่มจากความภูมิใจในตนเอง มีคุณค่าที่สามารถนำภูมิปัญญาและทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่มาใช้ในการเพิ่มรายได้แก่ตนเองและครอบครัว นอกจากนี้ คนในชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของผู้สูงอายุในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์และสร้างรายได้ ส่วนแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการ

ส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลา ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่จะเข้ามาสนับสนุน และผลักดันให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอาชีพและคุณภาพชีวิต

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม, การมีส่วนร่วม, อาชีพผู้สูงอายุ

Abstract

The purposes of the research were 1) to study a situation in terms of a career of the elderly at Wan-Itok village, Bang Rakam district, Phitsanulok province, 2) to study problems and needs for supporting career development of the elderly, 3) to support the career development for the elderly, and 4) to study participatory ways of supporting and developing careers for the elderly. The research tools in this participatory action research were a focus group and an interview form. 43 participants in the target group of the research were purposively selected, which consisted of 39 elderly, 1 village headman, 1 assistant of the village headman, 2 leader of village health volunteer club.

The results of the research were found that 1) the elderly could not work for earning some income since it was essential they have physical strength and had to work outside the village. Most of the elderly could have their own income by being employed for odd jobs by their own relatives. 2) The elderly in the village did not have any occupations, which are suitable for their needs. They would like to have a job which they can do at their own house. Also, they preferred to put local resources in the village to good use and to increase their income for their family. 3) The researchers and the elderly conducted the project of food processing from fish (pickled fish), which was in line with community's need. 4) Supporting and developing careers could be initiated by exploring the target group's real needs. This could begin with their pride, that is, they could use their own wisdom together with local resources to increase their income. Besides, the villagers placed importance on using the elderly's local wisdom for good use and earning. However, it would spend more time

to explore sustainable solutions for supporting and developing any jobs for the elderly. Additionally, other agencies' cooperation could be essential to support and push all of the villagers to participate continuously in all processes for villagers' sustainment and quality of life.

Keyword: Participatory Action Research, Participation, Elderly Career

บทนำ

รายงานขององค์การสหประชาชาติมีทิศทางสอดคล้องกับรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่สรุปแนวโน้มจำนวนประชากรทั้งประเทศว่า ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 ด้วยสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศและคาดว่าจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในช่วงปี พ.ศ.2564 และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด ในปี พ.ศ.2578 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ,2554)

จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2559 ของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย พบว่าสัดส่วนของผู้สูงอายุเพศหญิงนั้นมีสูงกว่าเพศชายเล็กน้อย รายงานเดียวกันนี้เผยว่าในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยจะมีประชากรทั้งหมด 65.9 ล้านคน และมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป 11 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 ของประชากรทั้งหมด โดยมีการจัดอันดับพื้นที่ที่มีผู้สูงอายุมากที่สุดในประเทศไทย อันดับที่ 1 คือ กรุงเทพมหานคร มีจำนวนผู้สูงอายุ จำนวน 936,865 คน คิดเป็นร้อยละ 16.47 ของประชากรในจังหวัด อันดับที่ 2 นครราชสีมา 400,496 คน คิดเป็นร้อยละ 15.22 อันดับที่ 3 เชียงใหม่ 284,497 คน คิดเป็นร้อยละ 16.39 อันดับที่ 4 ขอนแก่น 276,209 คน คิดเป็นร้อยละ 15.32 และอันดับที่ 5 นครศรีธรรมราช 240,522 คนคิดเป็นร้อยละ 15.47 จังหวัดพิษณุโลกอยู่อันดับที่ 24 มีแนวโน้มที่ทำให้ผู้สูงอายุในประเทศไทยมีตัวเลขเทียบเท่ากับประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ ซึ่งถือว่ามีอัตราการเติบโตเป็นอันดับสามในทวีปเอเชีย รองมาจากประเทศเกาหลีใต้และประเทศญี่ปุ่น การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างสังคมในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเกิดจากการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทางด้านเศรษฐกิจสังคม รวมถึงการพัฒนาด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุขทำให้เกิดการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ที่เจริญก้าวหน้า ช่วยรักษาโรคร้ายแรง และโรคอื่นๆ ที่คร่าชีวิตประชาชน เมื่อประชาชนมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น ประชากรในสังคมไทยจึงมีอายุมากขึ้นตามไปด้วยโดยเพศชายมีอายุเฉลี่ยประมาณ 71.3 ปี ขณะที่เพศหญิงมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 78.2 ปีเมื่อประชากรในสังคมมีอายุยืนยาวขึ้นเนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุมีอัตราการเสียชีวิตลดลง ขณะที่ความเร่งรีบในชีวิตประจำวันและภาวะ

เศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้อัตราการเกิดลดลง ส่งผลต่อประชากรวัยเด็กของจึงทำให้หลายภาคส่วนเริ่มตระหนักถึงภาวะดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคธุรกิจที่เริ่มหันมาให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อรองรับผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นและพยายามเข้าถึงลักษณะพฤติกรรมความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มนี้ เพื่อที่จะได้สามารถกำหนด กลยุทธ์และการสื่อสารทางการตลาดที่ตรงใจมากที่สุด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2560)

ปัญหาข้างต้น บ้านวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก กำลังเผชิญปัญหาเฉกเช่นเดียวกัน ทั้งในเรื่องของการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การสร้างรายได้หรือคุณค่าของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความต้องการในการสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระหากแต่อาชีพหรืองานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุมีไม่มากและบางอย่างต้องออกเดินทางไปนอกชุมชน ความต้องการเหล่านี้ คณะผู้วิจัยจึงมองว่าควรได้รับการตอบสนองต่อความต้องการภายใต้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านการประกอบอาชีพผู้สูงอายุบ้านวังอิทก หมู่ที่ 3 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุของบ้านวังอิทก หมู่ที่ 3 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
- 3) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุบ้านวังอิทก หมู่ที่ 3 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก
- 4) เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุบ้านวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ใช้เทคนิครูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview questions) และ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สูงอายุบ้านวังอิทก หมู่ที่ 3 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สูงอายุ จำนวน 39 คน เป็นการเลือกกลุ่มแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 43 คน

2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1) ขั้นเตรียมการ ประสานพื้นที่ การคัดเลือกชุมชน โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการสำรวจ และศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของ ชุมชนบ้านวังอิทก หมู่ที่ 3 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ในทุกๆด้าน นับตั้งแต่ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากรชุมชน ลักษณะทางชีวภาพ ข้อมูลด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจและการสื่อสาร และเล็งเห็นถึงความสำคัญทางด้านกายภาพและทรัพยากรในชุมชน จึงได้คัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านในการเลือกทำวิจัยครั้งนี้

2) ขั้นลงมือวิจัย การวิจัยในครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนบ้าน วังอิทก หมู่ที่ 3 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้ 1) ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน กำหนดพื้นที่ทำการศึกษาวิจัย โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้สะท้อนปัญหา แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ โดยการใช้เครื่องมือ คือ การทำการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาที่แท้จริงและปัญหาที่ใหญ่ที่สุดของหมู่บ้านวังอิทก 2) ขั้นตอนการกำหนดปัญหา ดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อสรุปจากชาวบ้านถึง ปัญหาที่มีความสำคัญ เพื่อนำมาสู่การแก้ไขปัญหา โดยการให้ชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วมให้แสดงความ คิดเห็นในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในชุมชน จึงมองเห็นปัญหาในชุมชนด้านเศรษฐกิจ คือ การส่งเสริมอาชีพให้ผู้สูงอายุเป็นปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริงของชุมชน และ 3) ขั้นตอนออกแบบ วิจัย ให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยแก่ชาวบ้าน การจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานวิจัยโดยชุมชนนั้น จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานวิจัย

3) ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุ บ้านวังอิทก หมู่ 3 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ดังนี้ 1) ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็น คำถามเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการภายในชุมชน ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดย คณะผู้วิจัยจัดผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่มย่อยการสนทนาตามประเด็นคำถามที่คณะผู้วิจัยได้วางไว้ 2)

เมื่อได้แบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย คณะผู้วิจัยก็นำมาวางแผนในการทำงาน โดยแบ่งสมาชิกออกเป็นสองกลุ่มเพื่อไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุแบบเจาะจง

4) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ที่ทำกรสัมภาษณ์ประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตหมู่บ้านวังอิทก หมู่ที่ 3 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 39 คน เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง แล้วใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลในลักษณะเชิงพรรณนา และบรรยายตามประเด็นที่ศึกษา ซึ่งอาศัยข้อมูลจากการจัดบันทึกพร้อมกับการบันทึกเทปร่วมในการสัมภาษณ์

ผลการศึกษา

1) สถานการณ์ด้านการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุบ้านวังอิทก หมู่ที่ 3 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้เนื่องจากงานส่วนใหญ่ที่สร้างรายได้ในชุมชนอยู่ในรูปของแรงงานภาคการเกษตรและการรับจ้างแรงงานต่างๆ ซึ่งงานส่วนใหญ่จะอยู่ภายนอกชุมชนต้องเดินทางออกไปทำงานซึ่งไม่สะดวกเป็นอย่างยิ่ง แม้ผู้สูงอายุจะมีความต้องการในการหางานทำเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวมากเพียงใดก็ตาม รายได้ที่ได้รับในปัจจุบันของผู้สูงอายุได้จากสวัสดิการผู้สูงอายุที่รัฐให้ทุกเดือนเพียงอย่างเดียว มีบ้างที่ลูกหลานเอาเงินมาให้ใช้หรือได้รับการจ้างงานจากลูกหลานซึ่งก็น่าจะเป็นลักษณะของการให้โดยอ้อมเพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกดีเมื่อได้รับเงินจากบุตรหลาน

2) ปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุของบ้านวังอิทก พบว่าในการการจัดทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาเรื่องรายได้เนื่องจาก มีรายได้ต่อเดือนจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพียงอย่างเดียว บางเดือนยังไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ต้องการแนวทางในการหารายได้เสริม (นายสิ้น ใจเที่ยงธรรม) ต้องการปรับภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้านให้สวยงามและสมบูรณ์ (นางเสาวลักษณ์ นาคทอง) ต้องการให้ยุ้งลายลดน้อยลง (นายดาวลอย ไพรธิ) โดยส่วนใหญ่แล้วผู้สูงอายุต้องการให้มีรายได้เสริมเพื่อสร้างความรู้สึว่าตนเองมีค่าในครอบครัวและไม่ใช่วัยภาระที่เป็นปัญหาให้กับครอบครัวของตนเอง ทั้งนี้ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ทุกคนมีส่วนร่วมให้ความคิดเห็นในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในชุมชน จากการอธิบายเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหาก็ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เห็นภาพและเกิดความเข้าใจถึงปัญหา จากการที่ชาวบ้านทุกคนร่วมตัดสินใจในการจัดลำดับปัญหา จึงมองเห็นปัญหาในชุมชนด้านเศรษฐกิจ คือ ผู้สูงอายุว่างงานขาดรายได้และอาชีพเสริมเป็นปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริงของชุมชน

3) ในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุบ้านวังอิทก หมู่ที่ 3 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พบว่าผู้สูงอายุมีองค์ความรู้และความชำนาญที่แตกต่างหลากหลาย อาทิ ด้านอาหาร เช่น การผลิตน้ำปลาร้า ข้าวต้มมัด ขนมตาล การแปรรูปอาหาร เช่น ก๊วยฉาบ ปลาต้ม การผลิตเครื่องมือของใช้ เช่น การจัดทำไม้กวาด การสานตะกร้า การถักหมอน การประดิษฐ์ดอกไม้จัน การทำไซตักปลา องค์ความรู้ ทักษะทางด้านงานช่าง เช่น ช่างไม้ ช่างเชื่อมแม่แต่ทักษะด้านเกษตรกรรม เช่น เลี้ยงไก่ไข่ เลี้ยงไก่ชน ปลูกผัก ส่วนใหญ่คนที่ว่างงาน อยากรายได้เสริมให้กับตนเอง บางคนทำสิ่งที่ตัวเองถนัดเช่น การจักรสาน การประดิษฐ์ การทำสวน เมื่อความต้องการในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุมีความหลากหลาย ในการประชุมแลกเปลี่ยนจึงได้พยายามเริ่มต้นจากทรัพยากรที่ตนเองและชุมชนมีอยู่ สามารถจัดหาได้และมีโอกาสทางการตลาด จึงมองเห็นร่วมกันในการจัดการกับปลาที่ในชุมชนสามารถหาได้ง่ายและมีรสชาติที่ดีไม่แพ้ที่อื่น นำมาแปรรูปเพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุหรือชาวบ้านผู้สนใจในชุมชนได้ โดยการแปรรูปอาหารหรือผลผลิตทางการเกษตร ในชุมชนมีผู้ที่มีองค์ความรู้และสามารถใช้ทรัพยากรในชุมชน ตลอดจนผู้สูงอายุสามารถทำงานในพื้นที่ชุมชน ไม่ต้องออกไปเดินทางไปยังต่างพื้นที่ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ดีและตอบสนองต่อความต้องการได้แท้จริง จากการประเมินโครงการพบว่า ชาวบ้านกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีใน การทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยวิธีการนำปลาที่มีอยู่ภายในชุมชนมาทำการแปรรูปถนอมอาหาร ด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่น และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

4) แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วม พบว่า ผู้สูงอายุมีความปรารถนาในการสร้างประโยชน์ให้กับครอบครัวหรือแม่แต่ในชุมชนเองก็ตาม ด้วยความต้องการแสดงออกว่าตนไม่ใช่เป็นวัยพึ่งพิงที่ไม่ได้สร้างประโยชน์ ดังนั้นการสร้างคุณค่าในคุณค่าของตนเองเป็นแนวทางที่สำคัญต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้ผู้สูงอายุล้วนแล้วแต่มีศักยภาพที่มีความแตกต่างกันออกไป หากแต่การยอมรับในองค์ความรู้ใหม่สามารถเกิดขึ้นได้และสามารถเกิดการยอมรับเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ จึงเกิดขึ้นจากการดึงเอาศักยภาพของตนเองมาใช้เพื่อสร้างประโยชน์และคุณค่าของผู้สูงอายุ

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุบ้านวังอิทก หมู่ที่ 3 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การทำการแปรรูปอาหารจากปลา สามารถทำให้ผู้สูงอายุนำความรู้ที่ได้เรียนการทำการแปรรูปอาหารจากปลาไปประยุกต์ใช้เป็นอาชีพเสริมให้แก่ตนเองได้ โดยการศึกษาข้อมูลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนและผู้นำภายใน

ชุมชนบ้านวังอิทก สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยได้ดังนี้ ผู้สูงอายุ ได้เห็นถึงความสำคัญในการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์และพัฒนาส่งเสริมการแปรรูปอาหาร ซึ่งในส่วนของการทำปลาสาม จะตระหนักถึงทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน นำมาใช้ในการแปรรูปถนอมอาหาร คือ ทำปลาสาม ปลาชนิดต่าง ๆ สามารถหาได้ง่ายจากภายในชุมชน เนื่องจากมีหนองภายในชุมชน และชุมชนติดกับแม่น้ำยม การแก้ไขปัญหาเริ่มจากผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดย สถานการณ์ในการเสริมสร้างอาชีพ คือ ได้ทำการเก็บข้อมูลก็มีผู้สูงอายุบางคนที่ทำปลาสามเป็นอยู่แล้ว ส่วนแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลา ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่จะเข้ามาสนับสนุน สอดคล้องกับ งานวิจัยของสุทธิพงศ์ บุญผดุง (2558) และ สุกัญญา ดวงอุปมา (2557) โดยจะต้องมีความเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน เป็นการจัดทำเวทีประชาคมขึ้นมา เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการควบคุมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นชุมชนจะต้องมีแนวทางเกี่ยวกับการเสริมสร้างอาชีพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งนี้

1. ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพอย่างสม่ำเสมอเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีการกำหนดการจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพอย่างชัดเจน
2. กระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเอง เพื่อให้ชาวบ้านเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้
3. ควรมีการรณรงค์ในเรื่องการส่งเสริมอาชีพ พร้อมทั้งของบประมาณสนับสนุนด้านอุปกรณ์ในการจัดเตรียมอย่างพอเพียงต่อความต้องการและความเหมาะสมของชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ เพื่อศึกษาปัญหาและเป็นแนวทางในการกระตุ้นให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน
2. ควรศึกษาปริมาณทรัพยากรที่หาได้ในชุมชนที่จะสามารถนำมาใช้การแปรรูปอาหาร นอกเหนือจากการวิจัยครั้งนี้มาทำการศึกษาเพิ่มเติม เป็นต้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่หาง่ายและประหยัดงบประมาณ สามารถทำได้เองในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

3. ควรมีการวิจัยแบบต่อเนื่องในชุมชนเพื่อเป็นการสำรวจปัญหาและประเมินผลการดำเนินงาน อีกทั้งเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนางานวิจัยให้ดียิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่าน อาจารย์ ดร.นนทชา ชัยทวีชานันท์ อาจารย์ ดร.อรรถพล วงศ์ชัย อาจารย์ ดร.พิงรัก ริยะชน ที่คอยให้คำแนะนำตลอดจนคำปรึกษาในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ จนงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี รายงานการวิจัยฉบับนี้สามารถดำเนินการให้สำเร็จได้ โดยความกรุณา และความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากความร่วมมือของบุคลากรและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล วังอิทก นายสุวรรณ นาคทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 บ้านวังอิทก ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัด พิษณุโลก ที่ได้ให้ข้อมูลและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

อ้างอิง

นิภาพรรณ งามวิทยาพงศ์. (2557). แนวทางในการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับ

ผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2562. สืบค้นจาก: http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/58930062

พิธีสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และคณะ. (2558). ความหมายผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2562. สืบค้นจาก: <https://digitaljournals.moph.go.th/tj/index.php/JND/article>.

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. (2542). ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น. สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2562. สืบค้นจาก: <http://www.ipesp.ac.th/learning/thaistory/content1.html>.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2550). ภาวะผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2562. สืบค้นจาก: https://rtt.kku.ac.th/ejournal/pa_upload_pdf/852961.

สุกัญญา ดวงอุปมา. (2557). การประกอบอาชีพเสริมที่มีการจัดการด้านต่างๆ. สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2562. สืบค้นจาก: <http://www.polscilaw.buu.ac.th/journal/document/10-2/10>.

สุทธิพงษ์ บุญผดุง. (2558). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้ฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2562. สืบค้นจาก: <http://journal.svit.ac.th/index.php/1/article>.